

LÄNSSTYRELSEN I
STOCKHOLMS LÄN

Miljövårdsenheten
Björn Carlberg
08-785 52 17

BESLUT

Datum
1992-03-09

Beteckning
231-1991-1708
0136-02-001

1 (5)

Överklagan över detta be-
slut har inte kommit in till
Länstyrelsen. 92 0413/ab

Enligt sändlista

delg.d. 19/3 20/3-92

Ändring av tidigare beslut om bildande av naturreservatet
Stora och Lilla Sandböte samt fastställelse av skötsel-
plan för området, Haninge kommun
(3 bilagor)

Genom beslut den 26 april 1938 förklarade Länstyrelsen med stöd av 6 § lagen angående naturminnesmärkens fredande öarna Stora och Lilla Sandböte som naturreservat. Från reservatet undantogs ett mindre område intill bebyggelsen på Stora Sandböte.

I samband med att skötselplan upprättas för öarna har en översyn av reservatsförordnandet skett. Reservatet utsträcks till all mark på öarna, samtidigt som nya föreskrifter och skötselplan antas.

BESKRIVNING AV NATURRESERVATET

Namn	Naturreservatet Stora och Lilla Sandböte
Kommun	Haninge
Socken	Ornö
Fastighet	Mefjärd 1:2
Lägesbeskrivning	Reservatet är beläget 1,5 km öster om Kyrkviken på Ornö, ca 40 km söder om Stockholm Topografisk karta 10J (Värmdö SV) Ekonomisk karta 109 00
Area	19 ha (land och vattenareal)
Markägare	Naturskyddsföreningen genom Stiftelsen Sandböte
Naturvårdsförvaltare	Svenska Naturskyddsföreningen

GRUND FÖR BESLUTET

1937 ansökte dåvarande ägaren hos Länsstyrelsen om skydd för Stora och Lilla Sandböte. 1938-04-26 förklarades också öarna som naturskyddsområde enligt dåvarande lagstiftning. Syftet var att bevara ett stycke typisk skärgårdsnatur med bl a en vacker, välutvecklad hällmarkstallskog av naturskogskaraktär. En annan avsikt var att förhindra att öarna "i en nära framtid tagas i bruk för bebyggelse eller för ett å naturen olämpligt inkräktande friluftsliv".

Ett mindre område med bebyggelse på nordvästra delen av Stora Sandböte undantogs från naturskyddsområdet. Den nuvarande markägaren föreslår nu att området införlivas i naturreservatet.

I enlighet med testamente skulle öarna efter hennes död tillfalla en för ändamålet bildad stiftelse. På grund av reglerna för sammansättningen av stiftelsens styrelse, beslutade regeringen 1958 att låta Svenska Naturskyddsföreningens styrelse träda in som styrelse för stiftelsen.

I enlighet med nuvarande naturvårdslagstiftning är området nu överfört till naturreservat.

Förslag till naturreservatsbeslut och skötselplan har den 5 augusti 1991 remitterats till Naturvårdsverket, Naturskyddsföreningen, Haninge kommun samt Skogsvårdsstyrelsen.

Allmän beskrivning

Öarna har en bruten topografi på grund av nord-sydligt orienterade bergribbor av delvis ögonförande gnejsgranit. Större delen av öarna består av hällmarkstallskog. Sänkor med svallad morän upptas av granskog av naturskogskaraktär. På öarna finns rester av forna uppodlingar i form av ängar. I anslutning till dessa finns små bestånd av löv- och blandskog. Små strandängspartier finns på Lilla Sandböte, i övrigt består stränderna av klippor, sten och block. Stora Sandböte har använts som vårdkasberg. De nyligen upprustade byggnaderna på St Sandböte är kulturhistoriskt värdefulla. Bosättningen nyttjas sommartid av arrendatorerna eller deras hyresgäster.

Ändamålet med naturreservatet

Ändamålet med naturreservatet är att bevara öarnas karaktär av orördhet samt att bevara de kulturella värdena runt bosättningen på St Sandböte. Samtidigt skall öarnas värde för friluftslivet säkerställas.

LÄNSSTYRELSENS BESLUT

Den 26 april 1938 förklarade Länsstyrelsen i Stockholms län att öarna Stora och Lilla Sandböte skulle utgöra naturminnesmärke, numera naturreservat. Länsstyrelsen beslutar nu med stöd av naturvårdslagen (1964:822) att utvidga naturreservatet till det område som markerats på bifogad karta samt att följande nya föreskrifter m m skall gälla för reservatet. Samtidigt fastställer länsstyrelsen en skötselplan för reservatet.

Naturreservatets namn skall vara **Stora och Lilla Sandböte**

RESERVATSFÖRESKRIFTER

För att trygga ändamålet med reservatet förordnar Länsstyrelsen med stöd av 8-10 §§ naturvårdslagen och 9 § naturvårdsförordningen (1976:484) att nedan angivna föreskrifter skall gälla för reservatet.

A. Föreskrifter med stöd av 8 § naturvårdslagen angående markägares och annan sakägares rätt att förfoaga över fastighet inom reservatet

Utöver föreskrifter i lagar och författningar är det förbjudet att

1. bedriva täkt, schaktning, fyllning eller liknande ingrepp som väsentligen kan ändra områdets topografi eller dräneringsförhållanden,
2. anordna upplag, avfallstipp annat än tillfälligt för områdets skötsel,
3. avverka eller utföra andra skogliga åtgärder utöver vad som framgår av fastställd skötselplan,
4. använda handelsgödsel eller kemiska bekämpningsmedel på skogsmarken,
5. inplantera främmande trädslag utanför tomtmark,
6. sätta upp stängsel, dock med undantag för hägnad av tomtmark,
7. bedriva fiskodling,
8. anlägga campingplats.

Utan Länsstyrelsens tillstånd är det förbjudet att

9. anlägga väg, stig, rastplats eller brygga,
10. sätta upp skyltar och plakat,
11. dra fram mark- och luftledningarna,
12. uppföra ny byggnad.

Föreskrifterna ovan skall inte hindra att de åtgärder som anges i bifogad fastställd skötselplan utförs samt för normal tomtplatsanvändning och skötsel.

B. Föreskrifter med stöd av 9 § naturvårdslagen angående markägares och annan sakägares skyldighet att tåla visst intrång

För att tillgodose ändamålet med naturreservatet förpliktas markägaren och innehavare av särskild rätt till marken tåla att de åtgärder vidtas vilka framgår av bifogad fastställd skötselplan.

C. Föreskrifter med stöd av 10 § naturvårdslagen om vad allmänheten har att iakttä inom reservatet

Utöver föreskrifter i lagar och författningar är det förbjudet att

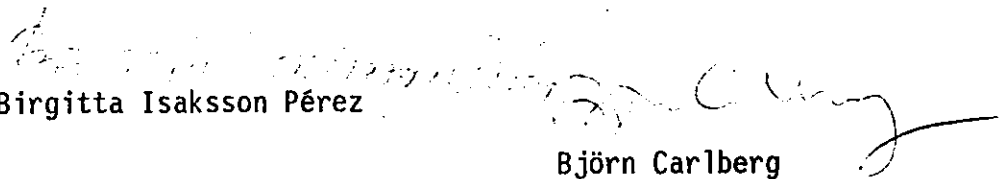
1. förstöra eller skada fast naturföremål eller ytbildning genom att borra, hacka, spränga, rista, måla eller dylikt,
2. gräva upp blommor eller avsiktligt skada markens gräs-, moss- eller lavtäckor,
3. medvetet störa djurlivet, t ex genom att klättra i boträd eller från nära håll fotografera lya eller gryt,
4. medföra hund eller annat husdjur som inte är kopplat,
5. tälta mer än två dygn på samma plats,
6. under mer än två dygn förtöja eller förankra båt på samma plats,
7. använda bandspelare, radioapparat etc på ett för andra störande sätt,
8. göra upp öppen eld.

D. Föreskrifter med stöd av 9 § naturvårdsförordningen om naturvårdsförvaltningen

1. Länsstyrelsen fastställer härmed bifogad skötselplan (bilaga 2).
2. Svenska Naturskyddsföreningen skall vara naturvårdsförvaltare. Föreningen skall samråda med Länsstyrelsen om naturvårdsförvaltningen.

Detta beslut kan överklagas till Regeringen, Miljö- och naturresursdepartementet enligt bilaga 3.

I den slutliga handläggningen av detta ärende har deltagit länsöverdirektör Birgitta Isaksson Pérez, beslutande, länsarkitekt Eva Gyllensvärd, länsantikvarie Jan-Bertil Schnell, miljövårdsdirektör Svante Pekkari, länsassessor Roger Ramsell samt byrådirektör Björn Carlberg, föredragande.

Birgitta Isaksson Pérez

Björn Carlberg

Bilagor

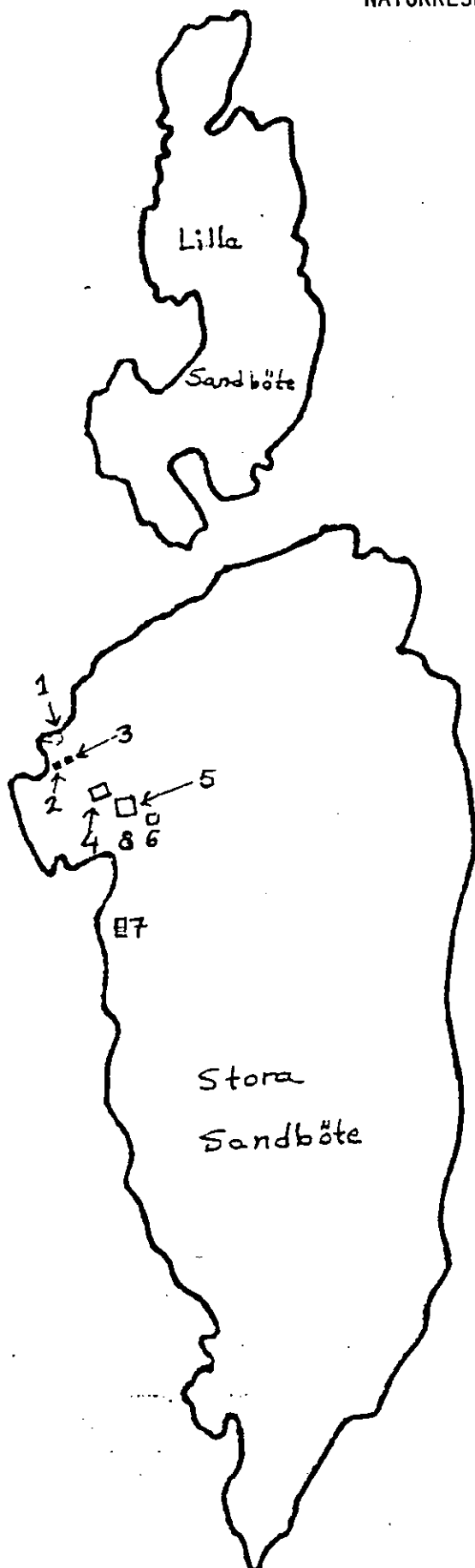
Karta över reservatet
Skötselplan
Hur man överklagar

Bilaga 1
Bilaga 2
Bilaga 3

SÄNDLISTA

akten
Stockholms läns författningssamling, länskungörelserna
Naturvårdsverket, 171 95 SOLNA, delg kv
Skogsvårdsstyrelsen, Drottningg. 7, 752 20 UPPSALA
Naturskyddsföreningen, Box 4625, 116 91 STOCKHOLM,
delg kv
Haninge kommun, 136 81 HANINGE, delg kv
Fastighetsregistermyndigheten
Östra lantmäteridistriktet
Juridiska enheten
Planenheten
Kulturmiljöenheten
Länsöverdirektören

NATURRESERVATET STORA OCH LILLA SANDBÖTE

Förklaringar

- 1 brygga
- 2 sjöbod
- 3 båtverkstad
- 4 bostadshus (1776)
- 5 bostadshus (1913-14)
- 6 "skomakarstugan" (1800-tal)
- 7 uthus, toalett
- 8 brunn

— gräns för naturreservat

Tillhör länsstyrelsens beslut
dnr 231-1991-1708

**SKÖTSELPLAN FÖR
NATURRESERVATET
STORA OCH LILLA SANDBÖTE
Haninge kommun**

Fastställd av Länsstyrelsen i Stockholms län den 9 mars 1992
efter samråd med Naturvårdsverket, Haninge kommun, Skogs-
vårdsstyrelsen och Naturskyddsföreningen

Fastställelsen omfattar inte den ekonomiska planen.

FÖRORD

År 1938 fattade Länsstyrelsen beslut om att förklara öarna Stora och Lilla Sandböte som naturreservat.

I samband med en allmän översyn av länets alla naturvårdsobjekt och fastigheter bokförda på naturvårdsfonden har en plan upprättats för skötselplanarbetet för de naturvårdsobjekt i länet som saknar skötselplan samt där säkerställandebeslut saknas för naturvårdsfondsfastigheter.

I samband med att en reviderad skötselplan fastställts för naturreservatet har reservatet utvidgats till att omfatta all mark på öarna, reservatsbeslutet moderniserats, samt nya föreskrifter beslutats.

Skötselplanens olika mål skall gälla för överskådlig tid medan åtgärderna avser den närmaste tiden. Dessa kan dock ändras under förutsättning att de åsatta målen fortfarande nås.

Planen är uppdelad i en Allmän del som beskriver områdets nuvarande förhållanden och en Plandel som lägger fast reservatets framtida disposition.

Skötselplanen är fastställd av Länsstyrelsen i Stockholms län den 9 mars 1992.

	INNEHÅLLSFÖRTECKNING	SID
	Länskarta	4
	Orienteringskarta	5
I	ALLMÄN BESKRIVNING	6
1.	ADMINISTRATIVA DATA	6
2.	GRUND FÖR BESLUTET SAMT FÖRESKRIFTER	6
2.1	Grund för beslutet	6
2.2	Reservatsföreskrifter	7
3.	ÖVERSIKTLIG BESKRIVNING	8
3.1	Naturförhållanden	8
3.1.1	Topografi och geologi	8
3.1.2	Vegetation	9
3.1.3	Djurliv	9
3.2	Kulturhistoria	9
3.3	Nuvarande markanvändning	9
3.4	Upplåtelseavtal	10
3.5	Byggnader	10
3.6	Tillgänglighet	10
3.7	Slitage- och störningskänslighet	10
4.	UNDERLAG FÖR SKÖTSELPLAN	10
II	PLANDEL	10
1.	DISPOSITION OCH SKÖTSEL AV MARK OCH BYGGNADER	10
1.1	Övergripande mål	10
1.1.1	Marken	10
1.1.2	Byggnader	11
2.	BEHANDLING AV SKÖTSELOMRÅDEN	11
3.	FRILUFTSLIV OCH REKREATION	13
3.1	Övergripande mål	13
3.2	Riktlinjer och åtgärder	14
3.2.1	Sopmaja	14
3.2.2	Information	14
4.	TILLSYN	14
5.	FINANSIERING AV NATURVÅRDSFÖRVALTNINGEN	14

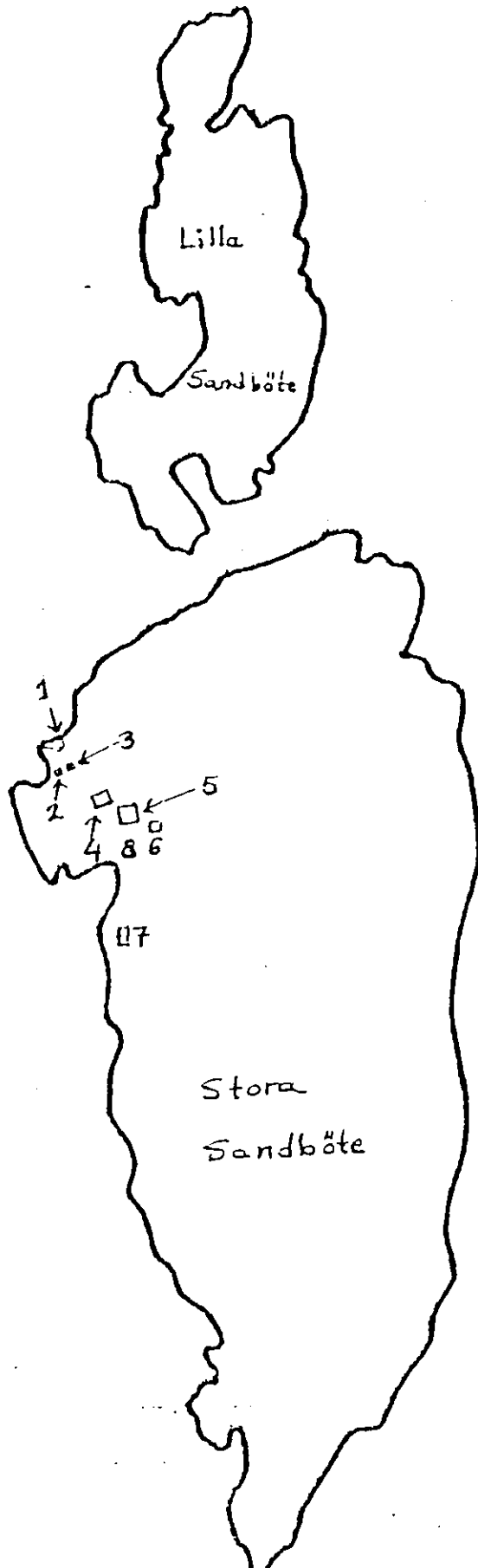
Bilagor

Skötselområdeskarta
Byggnader, anläggningar samt förslag på friluftsanordningar

 Stora och Lilla Sandböte

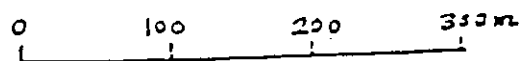

NATURRESERVATET STORA OCH LILLA SANDBÖTE

Förklaringar

- 1 brygga
- 2 sjöbod
- 3 båtverkstad
- 4 bostadshus (1776)
- 5 bostadshus (1913-14)
- 6 "skomakarstugan" (1800-tal)
- 7 uthus, toalett
- 8 brunn
- gräns för naturreservat

I ALLMÄN BESKRIVNING

1. ADMINISTRATIVA DATA

Skyddsform:	Naturresevat (ursprungligen naturskyddsområde)
Objektnummer:	0136-02-001
Beslutsdatum:	1938-04-26 och 1992-03-09
Namn:	Stora och Lilla Sandböte
Län:	Stockholm
Kommun:	Haninge
Socken:	Ornö
Registerområde:	Haninge kommun
Lägesbeskrivning:	Reservatet är beläget 1,5 km öster om Kyrkviken på Ornö i Stockholms södra skärgård. Avståndet till Stockholm är ca 40 km. Topografisk karta 10J (Värmdö SV) Ekonomisk karta 109 00.
Areal:	Ca 19 ha
Fastighet:	Mefjärd 1:2
Markägare:	Naturskyddsföreningen genom Stiftelsen Sandböte
Naturvårdsförvaltare:	Naturskyddsföreningen

2. GRUND FÖR BESLUTET SAMT FÖRESKRIFTER

2.1 Grund för beslutet

1937 ansökte dåvarande ägaren hos Länsstyrelsen om skydd för Stora och Lilla Sandböte. 1938-04-26 förklarades också öarna som naturskyddsområde enligt dåvarande lagstiftning. Syftet var att bevara ett stycke typisk skärgårdsnatur med bl a en vacker, välutvecklad hällmarkstallskog av naturskogskaraktär. En annan avsikt var att förhindra att öarna i en nära framtid tagas i bruk för bebyggelse eller för ett å naturen olämpligt inkräktande friluftsliv".

Ett mindre område med bebyggelse på nordvästra delen av Stora Sandböte undantogs från naturskyddsområdet. Den nuvarande markägaren har tagit initiativ till att området införlivas i naturresevatet.

I enlighet med _____ testamente skulle öarna efter hennes död tillfalla en för ändamålet bildad stiftelse. På grund av reglerna för sammansättningen av stiftelsens styrelse, beslutade regeringen 1958 att låta Svenska Naturskyddsföreningens styrelse träda in som styrelse för stiftelsen.

I enlighet med nuvarande naturvårdslagstiftning är området nu överfört till naturreservat.

2.2 Reservatsföreskrifter

För att trygga ändamålet med reservatet har Länsstyrelsen med stöd av 8-10 §§ naturvårdslagen och 9 § naturvårdsförordningen (1976:484) förordnat att nedan angivna föreskrifter skall gälla för reservatet.

A. Föreskrifter med stöd av 8 § naturvårdslagen angående markägares och annan sakägares rätt att förfoga över fastighet inom reservatet

Utöver föreskrifter i lagar och författningar är det förbjudet att

1. bedriva täkt, schaktning, fyllning eller liknande ingrepp som väsentligen kan ändra områdets topografi eller dräneringsförhållanden,
2. anordna upplag, avfallstipp annat än tillfälligt för områdets skötsel,
3. avverka eller utföra andra skogliga åtgärder utöver vad som framgår av fastställd skötselplan,
4. använda handelsgödsel eller kemiska bekämpningsmedel på skogsmarken,
5. inplantera främmande trädslag utanför tomtmark,
6. sätta upp stängsel, dock med undantag för hägnad av tomtmark,
7. bedriva fiskodling,
8. anlägga campingplats.

Utan Länsstyrelsens tillstånd är det förbjudet att

9. anlägga väg, stig, rastplats eller brygga,
10. sätta upp skyltar och plakat,
11. dra fram mark- och luftledning,ar,
12. uppföra ny byggnad.

Föreskrifterna ovan skall inte hindra att de åtgärder som anges i bifogad fastställd skötselplan utförs samt för normal tomtplatsanvändning och skötsel.

B. Föreskrifter med stöd av 9 § naturvårdslagen angående markägares och annan sakägares skyldighet att tåla visst intrång

För att tillgodose ändamålet med naturreservatet förpliktas markägaren och innehavare av särskild rätt till marken tåla att de åtgärder vidtas vilka framgår av bifogad fastställd skötselplan.

C. Föreskrifter med stöd av 10 § naturvårdslagen om vad allmänheten har att iaktta inom reservatet

Utöver föreskrifter i lagar och författningar är det förbjudet att

1. förstöra eller skada fast naturföremål eller ytbildning genom att borra, hacka, spränga, rista, måla eller dylikt,
2. gräva upp blommor eller avsiktligt skada markens gräs-, moss- eller lavtäckte,
3. medvetet störa djurlivet, t ex genom att klättra i boträd eller från nära håll fotografera lya eller gryt,
4. medföra hund eller annat husdjur som inte är kopplat,
5. tälta mer än två dygn på samma plats,
6. under mer än två dygn förtöja eller förankra båt på samma plats,
7. använda bandspelare, radioapparat etc på ett för andra störande sätt,
8. göra upp öppen eld.

3. ÖVERSIKTLIG BESKRIVNING

3.1 Naturförhållanden

3.1.1 Topografi och geologi

Båda öarna har en bruten topografi orsakade av ett antal bergribbor orienterade i nord-sydlig riktning. Berggrunden består av gnejsgranit, delvis ögonförande, med små inslag av kvartsdiorit. Stora Sandböte är en hög ö med högsta toppen 35 m.ö.h. Den är 800 m lång och 350 m bred. Lilla Sandböte är flackare med längd och bredd 400 m respektive 150 m.

Större delen av öarna upptas av hållmark, men i sänkorna finns svallad morän. Postglacial lera förekommer i några flacka strandlägen.

3.1.2 Vegetation

Större delen av öarna upptas av hållmarkstallskog men i sänkorna förekommer granskog på moränmaterial. Skogen är att betrakta som naturskog och antalet vindfällen är slående.

På båda öarna finns små rester efter forna uppodlingar. Dessa ängar är med undantag från ängarna runt bebyggelsen idag starkt igenväxta. I anslutning till ängsresterna finns små bestånd av löv- och blandskog.

Stränderna utgörs mest av klipp, sten- och blockstränder, men små strandängspartier finns på södra delen av Lilla Sandböte.

Floran är typisk för naturtypen och hyser med något undantag inga ovanligare arter.

3.1.3 Djurliv

Djurlivet på öarna inventerades 1982, främst med avseende på fågellivet och fjärilsfaunan. Även däggdjur, kräl- och groddjur finns redovisade. Resultatet visar inte på förekomst av några ovanligare arter.

3.2 Kulturhistoria

Stora Sandböte användes troligen som vårdkasberg redan under järnåldern. Ordet "böte" går också igen i många gamla kasberg. Den äldsta bebyggelsen härstammar från 1776 och det första torpet står kvar än idag. Under slutet av 1800-talet och i början av 1900-talet tillkom de övriga byggnaderna. De boende på ön har livnärt sig på olika hantverksyrken samt fiske och i någon mån jordbruk. Fram till början av 1900-talet hölls ett mindre antal får och kor på bete på Sandböte. Sedan 1966 är ön bebodd endast sommartid.

Byggnaderna, som har ett kulturhistoriskt värde, har nyligen rustats upp av Naturskyddsföreningen.

3.3 Nuvarande markanvändning

Skogen på Stora och Lilla Sandböte är idag lämnad att helt sköta sig själv och öarna utnyttjas främst av rörligt friluftsliv. Det är mest sommartid som öarna besöks av båtfolk och en fin naturhamn finns på södra delen av Lilla Sandböte.

Det enda område som nyttjas kontinuerligt är bosättningen på nordvästra delen av Stora Sandböte, dock endast sommartid sedan 1966. Ängen runt husen har under åren hållits öppen, men är idag delvis under igenväxning.

3.4 Upplåtelseavtal

Genom ett arrendekontrakt hyrde ut det större boningshuset till och på livstid. Familjen bodde permanent på ön fram till 1966. Därefter har ön endast bebotts sommartid och upplåtits åt andra sommargäster av .

3.5 Byggnader

Byggnader och anläggningar finns redovisade i bilaga 2.

3.6 Tillgänglighet

Reservatet kan bara nås med egen båt.

3.7 Slitage- och störningskänslighet

Hällmarkernas tunna växttäcken är mycket känsliga för slitage. Allt för intensivt friluftsliv kring byggnaderna på Stora Sandböte kan uppfattas som störande för de som utnyttjar husen. Huruvida området runt husen, ska betraktas som privat eller allemansrättsligt tillgängligt bör klargöras.

4. UNDERLAG FÖR SKÖTSELPLAN

Det mesta materialet har hämtats ur en inventering utförd av Sven Karlsson och Johan Larsson 1982 för Svenska Naturskyddsföreningen (nr 2-1984 från Länsstyrelsen). Materialet har kompletterats med fältkontroller under 1990. Synpunkter har också inhämtats från Anders Turesson på Naturskyddsföreningen.

II P L A N D E L

1. DISPOSITION OCH SKÖTSEL AV MARK OCH BYGGNADER

1.1 Övergripande mål

Målsättningen är att bevara öarnas karaktär av orördhet samt att bibehålla de kulturella värdena runt bosättningen på Stora Sandböte.

1.1.1 Marken

Skogsmarken på Sandböte är självföryngrad och olikåldrig samt har ett stort inslag av orörda vindfällen. Målsättningen är att bibehålla denna naturskogskaraktär på skogsmarken. Ängsmarken runt bebyggelsen på Stora Sandböte är de enda områden som kräver någon skötsel. Här är målet att hålla ängen öppen för att i möjligaste mån bibehålla den kulturhistoriska miljön.

1.1.2 Byggnader

Ansvar för byggnadernas skötsel kommer i framtiden att ligga på Naturskyddsföreningen. Hur och av vilka dessa ska disponeras utreds för närvarande. Då det gäller byggnaderna är målet att bibehålla den kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsen i så stor utsträckning som möjligt i framtiden.

2. BEHANDLING AV SKÖTSELOMRÅDEN (se karta, bilaga 1).

Område 1

Beskrivning: Tallskog av hällmarkstyp med inslag av rönn och björk. Skogen ger ett mycket orört intryck och visar få spår av mänsklig påverkan.

Åtgärd: Ingen.

Område 2

Beskrivning: Igenväxt uppodling, nu bevuxen med ca 50-årig asp, rönn och tall. Fältskiktet utgörs av olika gräsarter och örter som liljekonvalj, gullviva och grönvit nattviol. Området har idag närmast lundkaraktär.

Åtgärd: Ingen.

Område 3

Beskrivning: Frisk till fuktig ängsmark, delvis bevuxen med al. I området nära sydspetsen av Stora Sandböte finns också inslag av fågelbär och ask. I fältskiktet dominerar älgört. Området är under stark igenväxning.

Åtgärd: Ingen.

Område 4

Beskrivning: Torra hällmarker, här och där bevuxna med gles tallskog. Skogen ger ett mycket orört intryck med så gott som inga spår av skogsbruk. Hällarna täcks av en tunn lavmatta.

Åtgärd: Ingen.

Område 5

Beskrivning: "Dunge" med tallskog i den övre delen och al i de lägre, fuktigare partierna. Buskskiktet, som bl a består av fågelbär, rönn och en är rikt utvecklat. Detta gör dungen tät och svärgenomtränglig.

Åtgärd: Ingen.

Område 6

Beskrivning: Fattigkärr.

Åtgärd: Ingen.

Område 7

Beskrivning: Talldominerad barrskog med inslag av gran på svallad morän. Skogen som visar ringa mänsklig påverkan är på många håll tät, med ett fältskikt av bl a blåbär, lingon och kråkbär.

Åtgärd: Ingen.

Område 8

Beskrivning: Litet lövskogsområde dominerat av asp och rönn. Fältskiktet är örtrikt med bl a liljekonvalj och gullviva.

Åtgärd: Ingen.

Område 9

Beskrivning: Liten, frisk ängsmark omgiven av skog. Ängen utgör en rest av en potatisodling från 1950-talet. Fältskiktet är välutvecklat utan att hysa några sällsyntheter. I ett hörn av ängen bildar bl a krusbär, vinbär och björnbär ett välutvecklat snår. På sikt kommer ängen att växa igen om den inte hävdas.

Åtgärd: Ängen bör slås årligen då den ännu inte är igenväxt i någon högre grad.

Område 10 a

Beskrivning: Torra ängsmarker runt bebyggelsen på Stora Sandböte. Inom området är torrängsfloran rik med typiska arter som brudbröd, knölsmörlomma och Adam och Eva. Ängen har hävdats i sen tid, men en viss igenväxning har numera börjat ske. Bl a vandrar tall, lärk och fågelbär in på ängen.

Engångsåtgärd: Borttagande av lärk och tall samt eventuell utglesning av fågelbärsbeståndet för att gynna ängsfloran.

Underhållsåtgärd: Ängen bör slås årligen för att förhindra igenväxning. Fågelbärsbeståndet bör gallras med jämna mellanrum.

Område 10 b

Beskrivning: Fuktäng av högörtkaraktär i direkt anslutning till område 10 a. Ängen är alltjämt öppen, men domineras av kraftiga bestånd av hallon, älgört och brännässla, vilka håller på att kväva övriga arter. En brunn finns i områdets kant.

Åtgärd: Ängen bör slås årligen. Hallonsnåren bör röjas bort. Brunnen, vars vatten idag är otjänligt som dricksvatten, bör göras i ordning.

Område 11

Beskrivning: Tall- och skvattramosse.

Åtgärd: Ingen.

3. FRILUFTSLIV OCH REKREATION (se bilaga 2)**3.1 Övergripande mål**

På grund av öarnas slitagekänslighet och ringa storlek bör ett extensivt friluftsliv i enlighet med de naturliga förutsättningarna eftersträvas. Några fasta anläggningar för friluftsliv bör inte tillkomma utöver de som anges under punkt 3.2.

3.2 Riktlinjer och åtgärder

3.2.1 Sopmaja

Det område som utnyttjas mest intensivt av friluftslivet är naturhamnen på södra delen av Lilla Sandböte. Här förekommer också påtagligt slitage och nedskräpning. Under förutsättning att skötsel och tömning kan ske genom markägarens eller naturvårdsförvaltarens försorg, bör en sopmaja placeras här.

3.2.2 Information

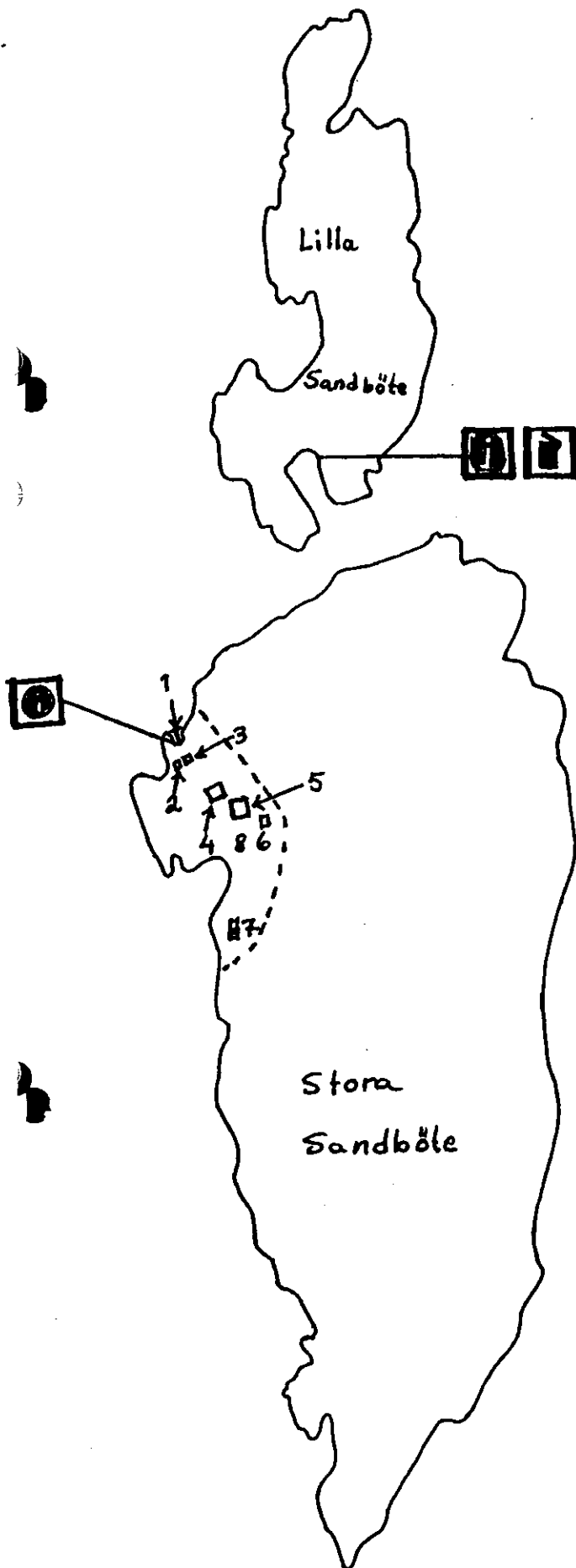
Reservatet skall utmärkas med gängse reservatsskyltar på några platser runt öarna, där det är lätt att landstiga. Informationstavlor bör sättas upp på två platser, dels vid naturhamnen på Lilla Sandböte och dels vid bryggan på Stora Sandböte. Möjlighet finns också att ordna en mindre informationscentral om skärgårdens natur (typ Naturum) i någon av byggnaderna på Stora Sandböte.

4. TILLSYN

Naturvårdsförvaltaren ansvarar för tillsynen av reservatet. Naturskyddsföreningen är förvaltare av reservatet.

5. FINANSIERING AV NATURVÅRDSFÖRVALTNINGEN

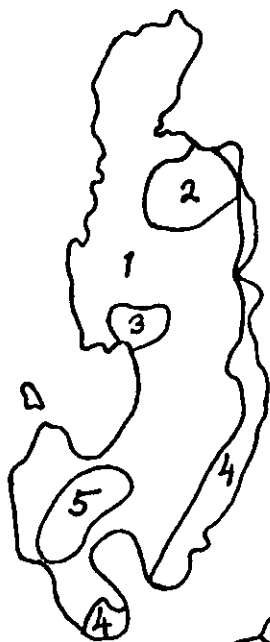
Kostnader för informationsskyltar bestrides av staten. Övriga kostnader för naturvårdsförvaltningen såsom sopmaja föreslås bestridas av Naturskyddsföreningen, som också står för kostnader för underhåll av bryggan och byggnaderna på Stora Sandböte. Eventuella kostnader för hävden av ängsmarkerna runt boplatsen föreslås också täckas av Naturskyddsföreningen, liksom underhållet av brunnen.

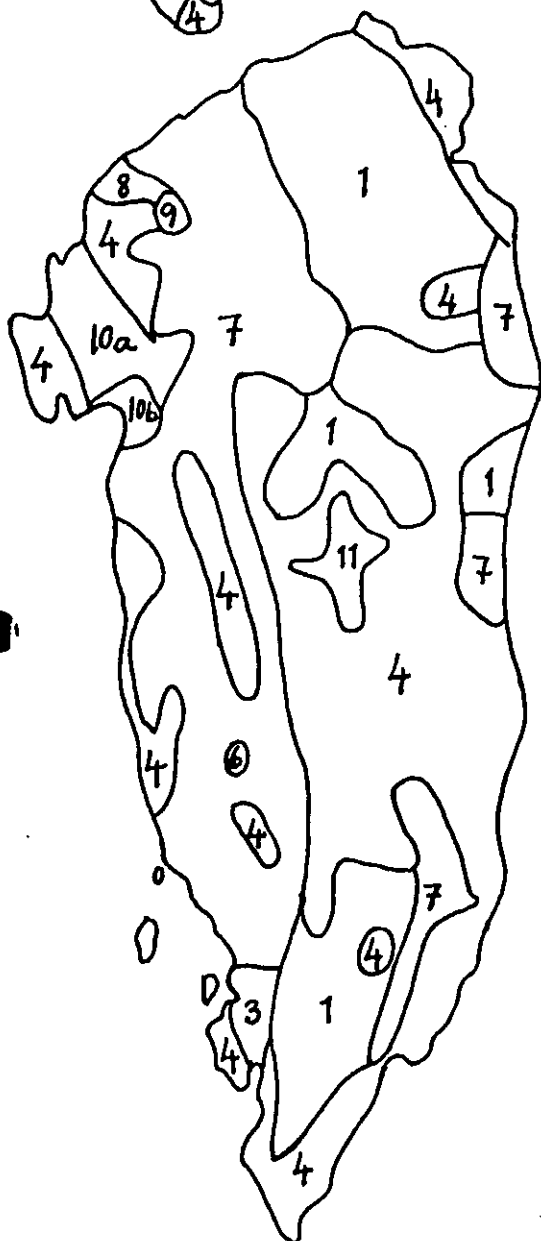
Förklaring:

- - - - - gräns för naturreservatet
- sopmaja
- informationsskylt
- 1 brygga
- 2 sjöbod
- 3 båtverkstad
- 4 bostadshus(1776)
- 5 bostadshus(1913-14)
- 6 "skomakarstugan"(1880-tal)
- 7 uthus, toalett
- 8 brunn

Lilla Sandböte

Stora Sandböte

